Magyar Irodalmi Hírlevél

Határszéli Podolin boldog évei

A budetini várromok.

Závada Pál: Harminchárom szlovák népmese .:.

Gondolatok a könyvtárban, Vörösmarty Mihály (1800-1855).:.

Petőfi Sándor megcsalta Szendrey Júliát .:.

A TELJESSÉG FELÉ

Jónás megtérése

Új vízözön

A három testőr írója nem Alexandre Dumas

.:. Csinszka arcai - Boncza Berta élete másként .:.

Mitől féltek a csendőrök?

2010 június ***negyvenharmadik megjelenés***

Határszéli Podolin boldog évei

A pataki kálvinista professzorok példájára podolini kegyesrendi paptanárok is mozgalmat indítottak, hogy többszáz esztendős kolostorukat elhagyhassák, a lengyel határszél felől közelebb jöjjenek az ország belsejéhez, esetleg Budapesthez, hisz mostanság mindenki a nagyvárosokba kívánkozik. A kultúra - mondják - Pesten lakik, vagy legalábbis a főváros közelében; Patak és Podolin (mily különös, hogy e két név egymás mellé kerül!) napi járóföldre esik a metropolistól, tehát a kultúrát alig élvezheti. Holott a régi emberek, ez iskolák alapítói nem minden okoskodás nélkül helyezik vala a magyarság védőbástyáit, a tanintézeteket a vegyes érzelmű és nyelvezetű lakosokkal megrakott határszélekre. Midőn szekeren vagy lóháton volt szokás utazni, egy-két heti utazásra volt szükség, hogy a diák Podolinba vagy Patakra érjen az alföldről. Tündérországon, Magyarországon át vezetett az út a határszélekre, és az utazó megtanulta hazáját csodálva szeretni. És a Magurán oly sziklakeményen csengett a magyar szó és magyar szokás, mint a sasok kiáltása visszhangzik a bércek között. A papok, tanárok, ifjak a határszélek csendességében egy új, szabad Magyarországról álmodtak. A régi bástyákon - Patakon és Podolinban is - Rákóczi Ferenc nevét találják; az álmok hőse, a magyar szabadság fejedelme lábnyomait nem takarta el a felejtés avarja.

Podolin, a szepesi fennsíkon fehérlő városka régi királyaink leveleiben felemlíttetik, és sok száz esztendőn át borongott a városfalvak körül a lengyel világ emléke. Egy szent életű Lubomirski herceg építette a Poprád partjára a kolostort, és az akkori idők divatja szerint kőfalakkal megerősítette. (Egykor, nagyon régen, három esztendeig járt-kelt a századok porával belepett folyosókon egy ábrándozó fiú, és szentképek és lengyel hercegnők olajfestményei előtt hosszasan üldögélt. Az oltárkép mögött Jókai bűbájos regényeit lehetett olvasni; öngyilkos szerzetes románja és cipcer kisasszonyok fehér lába volt érezhető a magos ablakok körül csapkodó tavaszi és őszi esőzésekben; a korán jövő télben, a vastag hóesésben lámpással járó polgárok estefelé megelevenedni látták a szepességi legendákat, a kolostor kapuját megdöngette az éjszakai szél, tán Rákóczi áll odakünn, és éjjeli szállást kér menekülésében?)

Algimnáziuma volt a városkának, amelyet néhány esztendő előtt egy ambiciózus szerzetes főgimnáziummá fejlesztett; a Magurán és a határszéleken született tót fiúknak nem kellett többé Késmárkra szekerezni, hogy tanulmányaikat folytassák. Nyakas, szabadságharcok emlékeit kultiváló és rendesen igazságtalanság miatt elkeseredett szerzetesek ették itt a száműzetés büntetésének kenyerét. Ah, egyik a színészetért rajongott, mielőtt a Rend ideküldte, a másik civilben járt-kelt az élet örömei után, Podolinban, ahol az óraütés úgy visszhangzott, mint a magyar történelmi múlt, aluszékony csókák üldögélnek a tornyokon, a városkában egyetlen nesz a takácsok szövőgépének kattogása, és a cipcer kisasszonyok térdig állanak a Poprádba, midőn a fehérneműjüket mossák: a száműzött szerzetesek szinte forradalmi kedvvel tanították a magyar történelmet. Itt nem a jámbor és püspöki jóváhagyással cenzúrált történelmet hallotta a Magura magyarrá izmosodó fia, vagy a messzi alföldekről idetévedt nyírségi fi; itt úgy tanították Rákóczi és Kossuth történetét, hogy egy-két évtizeddel előbb várbörtönbe dugták volna érte a szerzeteseket.

A Szepesség némely részében, ahol az öregek még nem tudtak magyarul, és a "Szepesi Lapok"-at csak az ifjúság olvasta: furcsa, vad, néha groteszk soviniszta magyarság volt divatban. A kincstár messze kiterjedő erdőségeinek hivatalnokai, a táblabírós szolgabírák, a jókedvű körjegyzők otthon még tótul beszélgetnek a feleségükkel, de künn az életben hangosan, szinte diadalmasan hirdetik magyar voltukat. Itt még büszkék voltak az emberek, hogy magyarok, hogy Rákóczi és Kossuth a rokonuk, hogy függetlenségi a követjük... Hogy magyarul tudnak beszélni, érezni, énekelni! Ez volt az élet büszkesége. Mialatt a haragos kedvű papok a magyar történelmet és a szabadságharcok emlékét ököllel verték a tót fiúk fejébe.
- A dédapátok még Rákóczi katonája volt! - mondották a messzi magurai fűrészmalmokból gyalog iskolába járó fiúknak.
Az hallatszik, mint a régi hírlapíró írná, hogy Poprádra helyeznék a podolini főgimnáziumot, mert a kisvárosban nincs színház, még csak mozi sem, és a szerzeteseknek gallérjukat Késmárkra kell küldeni keményítés végett.
Ez bizony nem ok arra, hogy a századok emlékét megbolygassuk. Olyan szép felhők Podolinban is vannak az égboltozaton, mint Poprádon. A hegyvidék e határszél felé úgy szépül, mintha azt akarná, hogy az utazó beleszeressen Magyarországba, mielőtt elhagyná. A tél Poprádon is hosszú, az ősz mélabúval ásít az egész szepesi fennsíkon, és mindenütt vannak új fiúk, akiket magyarrá kell nevelni.
(1916)

Krúdy Gyula

A budetini várromok.

Zsolna átellenében a Vágh tulsó partján, a Kiszucza folyó Vághba ömlésénél, ezen két folyó által képzett félszigetben, s a szegénységről hires Kiszucza völgy nyilásában, mintegy kaput képezve, áll az ősrégi Budetini várkastély, gyönyörü kertjével s partra épitett részint uradalmi, részint pedig jobbágyi épületekkel. Ezen vár két részből állván t. i. óvár s ujvárból, mellynek elsejét már a 13-ik században fennállottnak mondják az oklevelek. Eleinte Budetin királyi birtok volt, s még 1321-ben Károly magyar király oklevelében Badaczin név alatt jön elő, azon négy királyi adószedő hely között, mellyeken királyi adót s vámot kellett fizetni. 1338-ban nagy Lajos király idejében gróf Zeéch Miklós országbiró, Turuch vármegye s több várak u. m. Sztrychen (Sztreczen), Raych (Rajecz), Wudatyn (Budatin), s Jachatin (azelőtt Lethesin, később Jathasin, Jachatin, Kongesberg vagy is Königsberg Károly király idejében, s nagy Lajostól Kiszucza-Ujhelynek neveztetett, melly név alatt mostanáig is fennáll nem messze Budetintől) urának mondatik az oklevélben. 1384-ben Poscha fiai Miklós és István Sztrechin, Lytva, Szylina, Óvár és Budetin várak urainak mondatnak. 1395-ben Zsigmond király idejében, Ulászló lengyel király birtokába került. 1438-ban Albert király idejében Hatna-i György és Pán László, Gáspár és György fiaikkal a királyhoz folyamodtak uradalmuk határai kijelöléseért; hová a turóczi prépostságból küldetett egy szerzetes és más megyei urak közremunkálásával méretett fel a határ. – Emlités tétetik Budetin, Hlumecz, Uranje, Dubie, Nove-Meszto, Leskovecz, Lehotka, Nyeslusse, Powrina, Radnole, Brodno, Zádubnje és Maly-Budetinről, mint az emlitett földes urak birtokáról. 1451-ben s ismét 1458-ban Mátyás király idejében Giskra cseh birtokába esett. – Később a 16-dik században Bethlen s Bocskay zavaraiban gróf Thurzó uralmába jutott. – A 17-ik század elején Szúnyogh birtoka volt, már 1637-ik évből létezik Szúnyoghnak a zsolnaiakhoz intézett egy levele, mellyben az elfogott s várában őrizet alá tétetett rablók kivégeztetése végett a zsolnai tanácstól bakót kér. A vár másik vagyis uj része a Szúnyoghok alatt épült. A mult század végén, Szúnyoghnak fiai nem létében királyi engedmény (praefectio) által leányára szállott, kit is gróf Csáky vevén nőül, e vár jószágaival együtt a hires s jótékony Csákyak birtokába került, kiknek alattvalóik s az egész környék iránt, a felsővidéket többször pusztitó éhenhalálozások keserü éveiben bebizonyitott atyai szeretetök, a nép szivében örök emléket alapita a nemeskeblü családnak.

1848-ban s a rá következett viharos évben, e vár a tűz martaléká lőn, s a grófi család elpusztult várából máshova költözött, mellyben a vidék mentő angyalát minden sovány termésü évben siratja.

A budetini várromok.

Vágvölgyi.

Vasárnapi Újság

Závada Pál: Harminchárom szlovák népmese .:.

Závada Pál legújabb könyvével az ifjúságot célozta meg, és talán javíthat valamit a szlovák magyar kapcsolatokon is. A Harminchárom szlovák népmese egy válogatás, szereplői és történetei, furfangos ifjak, sárkányok, táltosok, egyszerre ismerősek és izgalmasan különbözőek.

Závada Pál Tótkomlóson született, a Békés megyei falut nagyszámú szlovák kisebbség lakja, Ez a világ megjelent a leghíresebb regényében, a Jadviga párnájában is, mely egy szlovák-magyar faluban játszódott. Legújabb könyve még erősebben kötődik a szomszédos ország nyelvéhez, kultúrájához. A **Harminchárom szlovák népmese egy válogatás, amely bemutatja a két világ különbözőségeit és hasonlóságait** úgy, hogy az író a saját hangján mondja el a történeteket. **A kötet célközönsége a négy-nyolc éves korosztály,** számukra a történetek otthonosan ismerősek és lenyűgözően idegenek, de a könyv bemutatóján a **Szlovák intézetben Závada Pál a mesegyűjtemény hátteréről is beszélgetett** Parti Nagy Lajossal.

A fő téma természetesen a magyar és szlovák mesevilág különbözőségei és hasonlóságai voltak. Závada így fogalmazott, hogy "*ugyanazt a mesét mondták el, csak más nyelven*", még Mátyás királyról is vannak történeteik, amelyek nem is térnek el nagyon a magyar igazságos Mátyáshoz kapcsolódó legendáktól.

Különösen izgalmasak azok a helyzetek, amikor a szlovák népmesében a magyarok és tótok találkoznak, mely esetben a furfangos tót legény veri át a magyar urat. **A legfontosabb különbségek** Závada a két mesevilág között, hogy **az északi szomszédoknál a történetetek helyszíne általában a hegyvidék,** és a **furfangos, férfiakat segítő nők nagyobb szerepet kapnak.**
Závada nem csak a mesekincs és a történetek megismerését tartja fontosnak a Harminchárom szlovák népmese kapcsán, hanem a nyelvet is, azokat a szavakat, amelyeket hasonló formában vagy jelentésben használnak a magyarok is, így alakíthatja az olvasó magyar gyerekek szókincsét.
A Harminchárom szlovák népmese **könyvbemutatóján ráhangolódásként Agócs Gergely néprajzkutató fejből mondott el egy félórás történetet** melyben a szegénylegényből király lesz, majd **maga a szerző is megismertette a hallgatókat a könyv egy meséjével.** A történetek hallgatva lenyűgözőek és szórakoztatóak, és ehhez a Harminhárom szlovák népmese kötete még hozzá tud tenni, **Kun Fruzsina negyvenkét csodálatos illusztrációja egészíti ki a kötetet, amelyek önmagukban is megállnák a helyüket.**

A válogatott szlovák népmesék és a lelkes hazai olvasóik révén esetleg **a szlovák-magyar kapcsolat is javulhat**. Talán még nem egy nagy barátság kezdete, de **könnyebb a mesevilágban közeledni először egymáshoz**, mint a nagypolitikában, **és erre a Harminchárom szlovák népmesénél nincs alkalmasabb.**

*** .napvilag.net/irodalom

Vörösmarty Mihály: Gondolatok a könyvtárban

Hová lépsz most, gondold meg, ó tudós,
Az emberiségnek elhányt rongyain
Komor betűkkel, mint a téli éj,
Leírva áll a rettentő tanulság:
"Hogy míg nyomorra milliók születnek,
Néhány ezernek jutna üdv a földön,
Ha istenésszel, angyal érzelemmel
Használni tudnák éltök napjait."
Miért e lom? hogy mint juh a gyepen
Legeljünk rajta? s léha tudománytól
Zabáltan elhenyéljük a napot?
Az isten napját! nemzet életét!
Miért e lom? szagáról ismerem meg Az állatember minden bűneit.
Erény van írva e lapon: de egykor
Zsivány ruhája volt. S amott?

Az ártatlanság boldog napjai
Egy eltépett szűz gyönge öltönyén,
Vagy egy dühös bujának pongyoláján.
És itt a törvény -- véres lázadók,
Hamis birák és zsarnokok mezéből
Fehérre mosdott könyvnek lapjain.
Emitt a gépek s számok titkai!
De akik a ruhát elszaggatták,
Hogy majd belőle csínos könyv legyen,
Számon kívül maradtak: Ixion
Boszúlt vihartól űzött kerekén
Örvény nyomorban, vég nélkül kerengők.
Az őrült ágyán bölcs fej álmodik;
A csillagászat egy vak koldusasszony
Condráin méri a világokat:
Világ és vakság egy hitvány lapon!
Könyv lett a rabnép s gyávák köntöséből
S most a szabadság és a hősi kor Beszéli benne nagy történetét.
Hűség, barátság aljas hitszegők
Gúnyaiból készült lapon regél.
Irtózatos hazudság mindenütt!
Az írt betűket a sápadt levél Halotti képe kárhoztatja el.
Országok rongya! könyvtár a neved.
De hát hol a könyv, mely célhoz vezet?
Hol a nagyobb rész boldogsága?
-- Ment-e A könyvek által a világ elébb?
Ment, hogy minél dicsőbbek népei,
Salakjok annál borzasztóbb legyen,
S a rongyos ember bőszült kebele
Dögvészt sóhajtson a hír nemzetére.
De hát ledöntsük, amit ezredek
Ész napvilága mellett dolgozának?
A bölcsek és a költők műveit,
S mit a tapasztalás arany Bányaiból kifejtett az idő?
Hány fényes lélek tépte el magát,
Virrasztott a szív égő romja mellett,
Hogy tévedt, sujtott embertársinak
Irányt adjon s erőt, vigasztalást.
Az el nem ismert érdem hősei,
Kiket -- midőn már elhunytak s midőn Ingyen tehette
-- csúfos háládattal Kezdett imádni a galád világ,
Népboldogító eszmék vértanúi,
Ők mind e többi rongykereskedővel,
Ez únt fejek- s e megkorhadt szivekkel
Rossz szenvedélyek oktatóival
Ők mind együtt -- a jók a rossz miatt --
Egy máglya üszkén elhamvadjanak?
Ó nem, nem! amit mondtam, fájdalom volt,
Hogy annyi elszánt lelkek fáradalma,
Oly fényes elmék a sár fiait
A sűlyedéstől meg nem mentheték!
Hogy még alig bír a föld egy zúgot,
Egy kis virányt a puszta homokon,
Hol legkelendőbb név az emberé,
Hol a teremtés ősi jogai
E névhez: "ember"! advák örökül --
Kivéve aki feketén született,
Mert azt baromnak tartják e dicsők
S az isten képét szíjjal ostorozzák.

És mégis -- mégis fáradozni kell.
Egy újabb szellem kezd felküzdeni,
Egy új irány tör át a lelkeken: A nyers fajokba tisztább érzeményt
S gyümölcsözőbb eszméket oltani,
Hogy végre egymást szívben átkarolják,
S uralkodjék igazság, szeretet.
Hogy a legalsó pór is kunyhajában
Mondhassa bizton: nem vagyok magam!
Testvérim vannak, számos milliók;
Én védem őket, ők megvédnek engem.
Nem félek tőled, sors, bármit akarsz.
Ez az, miért csüggedni nem szabad.
Rakjuk le, hangyaszorgalommal, amit
Agyunk az ihlett órákban teremt
S ha összehordtunk minden kis követ,
Építsük egy újabb kor Bábelét,
Míg oly magas lesz, mint a csillagok.
S ha majd benéztünk a menny ajtaján,
Kihallhatók az angyalok zenéjét,
És földi vérünk minden cseppjei
Magas gyönyörnek lángjától hevültek,
Menjünk szét, mint a régi nemzetek,
És kezdjünk újra túrni és tanulni.
Ez hát a sors és nincs vég semmiben?
Nincs és nem is lesz, míg a föld ki nem hal
S meg nem kövülnek élő fiai.
Mi dolgunk a világon? küzdeni,
És tápot adni lelki vágyainknak.
Ember vagyunk, a föld s az ég fia.
Lelkünk a szárny, mely ég felé viszen,
S mi ahelyett, hogy törnénk fölfelé,
Unatkozzunk s hitvány madár gyanánt
Posvány iszapját szopva éldegéljünk?
Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbekért.
Előttünk egy nemzetnek sorsa áll.
Ha azt kivíttuk a mély süllyedésből,
S a szellemharcok tiszta súgaránál
Olyan magasra tettük, mint lehet,
Mondhatjuk, térvén őseink porához: Köszönjük, élet!
áldomásidat,
Ez jó mulatság, férfimunka volt!

(1844)

Vörösmarty Mihály (1800-1855)

A reformkorszak legnagyobb nemesi költője Vörösmarty Mihály volt. E kor eszmei törekvése a kor problémájának: függetlenség és polgárosodás harcának összekapcsolása volt. Eddig e két eszme csak külön - külön jelentkezett. (A Martinovics - szövetség kapcsolja először a két eszmét.)

1800. dec. 1. született Pusztanyéken, elszegényedett katolikus nemesei családban, nyolc testvére volt. 1811-től Székesfehérváron, 1816-tól Pesten tanult. 16 éves korában, apja halála után Perczel Sándor 3 fiának nevelője, közben elvégzi az egyetem filozófiai szakát. Börzsönybe költözik, a falusi magányt választja. 1816 és 1825 között több mint 300 lírai verset írt. Nagy erővel készül az írói pályára, azonban vallomásaiból elkeseredés hallatszik. 1821-ben lobbant fel reménytelen szerelme Perczel Adél (Etelka) iránt. Egy évre joggyakorlatra megy Görbére, ahol a fiatal és vidám jurátusok kibillentették mélabújából. Életre szóló barátságokat kötött és itt ismerkedett meg, illetve került kapcsolatba a kor haladó nemesi mozgalmaival, a nemesi vármegyék Habsburg-ellenes mozgalmával. Pesten újra neveli a Perczel-fiúkat, 1826-ban leteszi az ügyvédi vizsgát. 1830. nov. 17-től az Akadémia rendes tagja. Rendszeresen kap fizetést. 1841-ben megismeri Csajághy Laurát, későbbi feleségét. Elfogadta az 1848-as forradalom vívmányait, támogatta a Batthyány-kormányt. 1848-tól képviselő, többször van összetűzése Petőfivel. A világosi fegyverletétel testileg-lelkileg összetörte, bujdosott, majd 1850-ben feljelentette magát a katonai törvényszéken. Életének utolsó öt éve lassú haldoklás volt. Pesten lakott állandó orvosi felügyelet mellett, majd 1855. nov. 19-én halt meg Pesten.

Költői pályájának első szakaszában (1823-27) a **nemzeti öntudat** ébresztőjeként értékeljük. A Perczel családnál eltöltött évek is hatással voltak rá. (Tanítványa Perczel Mór a szabadságharc hős tábornoka tetteivel visszamutat Vörösmartyra.) A Perczel ház zsarnokság elleni felháborodása, a történeti múlt tisztelete, Vörösmartynál összefonódik a nemzeti függetlenség neves igényével, a húszas években erősödő nemzeti ellenállás, valamint a gazdag Perczel kisasszony iránt érzett szerelem felfűti alkotókedvét, majd megszületik egy fantasztikus hősköltemény a "Zalán futása" 1825 folyamán. Hősi eposzának célja a nemességét felrázása ill. tettekre sarkallása volt. A múlt példájával buzdít a jelenre. A honfoglalás kori eposz témáját Anonymus fesztájából meríti. (Árpád elűz egy bolgár fejedelmet.) Az ősi dicsőség példája, mely a jelen feladatainak megoldására sürget, nem hatol át a közöny ódon falain.

Az 1825-ös országgyűlés sem váltja valóra a költő honfi-reményeit. Ráébred az igazságra, hogy nem elegendő a múlt dicsőségének, diadalainak idézése, **költészetét** bámulatos tisztánlátással **a múltból a jelen felé fordítja**.

A 30-as évek feszült társadalmi légkörben **cselekvő** kedve megnövekszik, szenvedéllyel veti magát az Akadémia munkájába, ahol sokoldalú munkát végzett: részt vett például a magyar helyesírás szabályainak kidolgozásában emellett értelmező szótárt valamint nyelvtant állított össze. Azt vallja, hogy "legszentebb vallás a haza, s az emberiség". Hazaszeretete tettekben nyilvánul meg. Kisfaludy halála (1830) után ő vette át két barátjával az irodalmunk irányítását. A magyar irodalmi élet központi alakja lett, Petőfi is hozzá fordult segítségért.

Amikor az első reformországgyűlés eredménytelenül végződik kiábrándul a közéletből és romantikus álmodozásba kezd. A szerelmi boldogságot tartja - saját reménytelen szerelme (Perczel Etelka iránt) ellenére - egyedül elérhetőnek, az ember számára enyhülést, megnyugvást adónak. Ez fejeződik ki a Csongor és Tünde című mesedrámájából.

Vörösmarty Mihály több mint 20 éven át írt drámákat, ezek közül kiemelkedő alkotása a **Csongor és Tünde** (1830). A mű Székesfehérváron jelent meg, ugyanis a pesti cenzor nem engedélyezte a kiadást, a betiltás oka azonban még ma sem világos. Vörösmarty igazán nagy, soha felül nem múlt alkotását a kritika és a közönség egyaránt hidegen fogadta. Kölcsey is háromszor olvasta el, mire megtetszett neki és igazi nagy műnek, kincsnek tartotta. A mű forrása egy XVI. századi széphistória. História egy Árgirus nevű királyfiról és egy tündér szűzleányról. Írója egy nem igazán ismert költő, Gergei Albert. A durvaszerkezet két szerelmes kalandjairól szól. A mű mégsem csupán egy egyszerűen dramatizált népmese, hisz új szereplőket (a három vándor ill. az éj) vonultat fel, ezzel az alapszerkezet nem sokat változik, de a szereplők mondatai miatt, a mesébe egy többrétegű szimbólumrendszer épül be. Emiatt a rendszer miatt a Csongor és Tünde méltán tekinthető az élet értelmét, célját kutató nagy filozofikus műnek, ahol a drámában az alakok és a történet az ember belső világára, belső konfliktusaira vonatkozik. A mű középpontjában Csongor jellemének és szerepének sajátossága, boldogságkeresése áll. Nagy hatással volt rá Shakespeare Szentivánéji álom című mesejátéka. Vörösmarty a Három Vándor jelképes alakjával egy-egy életlehetőséget mutat be, de ezek kudarca a mű végén beteljesül. Mindhármuk egy-egy földi szenvedély képviselője: a király a hatalomé, a kereskedő a gazdagságé, a tudós a tudásé. A mesedrámát a népi nyelv fordulatai hatják át: szép, változatos szavak, gazdag szókincs, ezáltal egyesítve a nép realizmust és a finomságot. Nemesi hazaszeretetében mindinkább előtérbe kerül a nép és az egyetemes emberiség eszméje.

A mű röviden összefoglalható, leegyszerűsített cselekménye: A királyfi a mű elején egy ún. boldogságkereső-túráról tér vissza eredménytelenül. Ekkor találkozik Tündével, az égi szépséggel. Enyelgésüket a gonosz Mirigy megzavarja, levágja Tünde haját ezáltal elválasztva őket egymástól. Ezt követően Csongor Tünde keresésére indul. Legyőzve a három vándor csábítását - akik az élet értelmét földi boldogságban találják meg - és az akadályokat, Mirigy cselvetéseit, a Tündérhont és megpróbálják Csongort is eltéríteni igazi céljától, ezek a célok csak álcélok, földi célok. Más álcélok is feltűnnek Mirigy tevékenysége miatt. Mirigy a darab finomszerkezetében minden nemes törekvés akadályozója. Saját lányát használja fel gonosz céljai elérésére. A lányt Tünde képmásává alakítja át. Azt szeretné elérni, hogy Csongor ezzel a lánnyal elégítse ki magát és így a földi világban maradjon. De ezek az álcélok megdőlnek, amikor Csongor másodszor találkozik a hármas útnál a vándorokkal, akik mindent elvesztenek, amijük eddig volt, földöntúli hatalmak segítségével végül találkozik szerelmesével, felleli boldogságát.

A történet tulajdonképpen egy kalandmese, Tünde keresése. A durvaszerkezetben ez Tünde, a lány keresése, a finomszerkezetben viszont Tünde, az égi szépség, a metafizikai világ, a boldogság keresése. Ez messze van, elérhetetlenül messze. A boldogság nem érhető el, de aki nem keresi, az értéktelen életet él, aki pedig keresi, az csalódott lesz, mivel itt ebben a világban nem található.

Csongor útja a műben elképzelt, romantikus utakon visz. A főhős nem vízszintesen halad, hanem saját mélységében, lehetőségeiben keresi az utat és végül is oda ér vissza, ahonnan elindult. Ez a gondolat a népmesében is felbukkant: a kincset kereső ember bejárja az egész világot, a kincset végül is a saját házánál leli meg. A népmesei motívumok mellett (boszorkány, ördögfiak, őrizhetetlen aranyalmafa, Hajnal és Éj országa) realisztikus színezetű alakok is megjelennek (Balga és Ilma). A mesejáték varázsát adó költői nyelv csodálatos könnyűsége, romantikus szépsége, bája nagyrészt a népnyelvből táplálkozik. De a Csongor és Tünde nemcsak a népnyelv érvényesítésével előadott, népi alakokat szerepeltető, népi humorban bővelkedő dramatizált tündérmese, több annál: filozófiai mesedráma, melynek hőse nemcsak szerelmesét, hanem általában az emberi boldogságot is keresi. Csongor vándorlásának színhelye tulajdonképpen az egész Föld, a hármas út vidékről az egész világot belátja, a messziről érkezett és messze tartó vándor általános emberi, történelmi lét jelenik meg az anyagi világ történetének keretében ágyazva.

Amiről Csongor megbizonyosodott: hogy pénzvágy, a hatalom és hódítás szenvedélye, az eszmény nélküli szkepticizmus nem ad boldogságot, hanem a pusztuláshoz vezet; a mű az egész emberiségnek szóló tanítás. A Csongor és Tünde azonban a maga egészével hitet ébreszt az emberi boldogság mellett.

A drámában szereplő monológokhoz hasonlóan az egész dráma szimmetrikus elrendezésű, ami jól megfelel a kettősségnek, a csüggesztő történéseknek és a bizakodó megoldásoknak. Csongor éjszaka jelenik meg a tündérfalnál, akkor indul boldogságkereső útjára. Éjszaka van, a darab végén, mikor, mikor újra egymásra találnak. A két éjszakai jelenet között csaknem minden közbülső jelenet szimmetrikusan ismétlődik (vándorok). A darabban párhuzamosan mozgó alakokkal találkozhatunk (Csongor és tünde párosát Balga és Ilma kíséri), bár a szereplők rendszerében sok-sok ellentmondás feszül. Csongor az ég féle kívánkozik, Tünde pedig a Föld felé közeledik. Az ideák világában bolyongó Csongor, ellentéte az enni - inni, az életet élvezni akaró Balga. Bár gyakran érezhettük úgy, nem állnak egymással ellentétben, hanem kiegészítői egymásnak, a személyiség különböző szintjeit képviselik.

A három vándor a mű egészében egy-egy hatalmassá növesztett szenvedélyt képvisel. Az alakok általánosak, pontosan annyira, mint az általuk képviselt gondolat. Igazi párbeszéd nem alakul ki közöttük és Csongor között, csak monológok váltják egymást. Ezzel is érzékelteti Vörösmarty, hogy az egyetlen boldogító érzés a szerelem boldogsága.

Hőseinket földi kisérők követik: Csongort Balga, Tündét Ilma. Hagyomány, hogy a hőst egy rondább, ügyetlenebb szolga kíséri (Toldi és Bence, Don Quijote és Sancho Pansa). A finomszerkezetben a szolgák szerelme és Csongor és Tünde boldogsága is, a földi világ és a metafizikai világ ellentéte. Csongor égi úton megy és csillagokat lát, Balga szekéren utazik és csapszékeket lát. Tünde és Csongor kapcsolata sokkal értékesebb, amíg Balga és Ilma között komikus.

A költemény zárlata: Csongor és Tünde egymásra talál, tehát boldogsággal ér véget, bár felsejlik a szerelem múlása. A zárlat a finomszerkezetben a metafizikai értékek beteljesülését jelenti, beleértve a szomorúságot és a kiábrándultságot is. A durvaszerkezet azt fejezi ki, hogy a boldogság felhőtlen és megtalálható.

A 20-as években az írók figyelme mindinkább a népiesség felé fordult. Ez főképp a német romantikusok által fellendített mozgalomnak volt köszönhető (Heine). Továbbá irodalmi úton fejezi ki azt az igyekezetet, hogy a magyarság függetlenségének megtartásához a népben kell keresni a szövetséget. A népi költészet előfutára volt, a helyzetdalok, népi művek majd Petőfinél terjednek ki igazán.

Első korszakának egyik fő műve a **Zalán futása,** sokan ennek megjelenésétől (1825) számítják a reformkor kezdetét. Zalán a Kelet-Római Birodalom Magyarországi helytartója volt. A közönség Zalán történetét érezte a műben fontosnak, valójában azonban az igazi történet a mondanivaló, a szellemi történet volt. Elégikus költemény. Eleinte a dicsőséget szólaltatja meg, majd bírálja saját korát, hisz tehetetlennek érzi korát, irigykedve tekint vissza Árpád korára, amit jobbnak tart. Kifejező eszközei a hexameter, a toposz, a seregszemle valamint az ismétlés.

Szózat (1836): Abban az időben született a mű, amikor nyílt szakításra került a sor a császári udvar és a magyarok között, Ekkor mindenkit a hűségre és hazaszeretetre szólít fel. Bizonyos értelemben rokon versnek tekinthető a Himnusszal, hisz mindkét mű fő kérdése a következő: Kiérdemelte-e a magyarság a jobb sorsot? Szintén végigvezeti az olvasót a múlt eseményein, de csak a dicsőséget, a győzelmeket mutatja be konkrét képekben, a negatív dolgok, vereségek általános képekben jelennek meg, a negatívumokat rögtön ellensúlyozza. Figyelmeztető jelként felmerül a nemzethalál rémképe, az egész országra kiterjedő pusztulás. Míg a Himnusz megszólítottja ill. könyörgéseinek célpontja Isten, addig Vörösmarty mindenkit a Kölcseynél csoda formájában megjelenő jobb sors elérése érdekében a munkálkodásra szólít fel. Ez a reformkor hangja, az országért való tenni akarás. A Himnusz keretében a kiszolgáltatottság, a könyörgés jelenik meg, ezzel ellentétben a Szózat keretében a mozgósítás van jelen. Ez a nemzeti romantika jellemzője, hisz nagy eszméket képvisel.

.:. Petőfi Sándor megcsalta Szendrey Júliát .:.

A szabadság-szerelem költője Petőfi Sándor megcsalta a feleségét Szendrey Júliát, ezt bizonyítja egy a Petőfi Irodalmi Múzeum birtokában lévő napló, melynek szerzője Priell Nelli vándorszínésznő. A szöveg alapjaiban változtatja meg a költőről kialakult képet.

Petőfi Sándor és Szendrey Júlia kapcsolatának története és két éves házassága legendás, de a Petőfi Irodalmi Múzeum tulajdonába három évvel ezelőtt **egy titkos napló** került, melynek azonban az írója sokáig ismeretlen volt, mivel hiányoztak ez első lapok. Csak az volt egyértelmű, hogy **az asszony szoros, intim viszonyban volt a költővel a házassága idején is.** Erre a viszonyra Szendrey Júlia naplójában is lehetett utalásokat találni.

Irodalomtörténészek és grafológusok részvételével több éve zajlottak a nemzetközi kutatások, hogy egyértelmű bizonyítékot találjanak: ki lehet a rejtélyes asszony, akivel Petőfi megcsalta Júliáját. **Január 15-én találtak egy levelet, melynek kézírása megegyezett a naplóéval, és név is szerepelt benne: Priell Nelli.** Az asszony nem volt újdonság az irodalomtörténet számára, vándorszínésznőként, mint a költő egy ismerősét tartották számon, de a napló mindent megváltoztatott.

Még vannak bizonytalanságok, és nyitott kérdések a témában, de **a Petőfiről alkotott kép mindenképp módosul**, a szabadság-szerelem mellett a költő neve mellé kerül a szerető szó is, és **egyes verseket is újra meg kell vizsgálni.**

napvilag.net/irodalom

Weöres Sándor

A TELJESSÉG FELÉ

Hamvas Bélának, mesteremnek köszönöm, hogy megírhattam ezt a könyvet: ő teremtett bennem harmóniát.

E könyv arra szolgál, hogy a lélek harmóniáját megismerhesd, és ha rád tartozik, te is birtokba vehesd.

Az itt-következők nem újak, nem is régiek: megfogalmazásuk egy kor jegyeit viseli, de lényegük nem-keletkezett és nem-múló. Aki a forrásvidéken jár, mindig ugyane virágokból szedi csokrát.

Az Isten

Az ember, akit jönni-menni látsz: zárt, egyéni; s az emberalkat legmélyebb rétege nem zárt, nem egyéni, mindennel összefüggő, azonos a minden alakzat mélyén rejlő egyetlen létezéssel.

Az időbeli véges személyiség mögül kibontakozó időtlen végtelenség: a lélek. A kibontakozásra nem szoruló időtlen végtelenség: az Isten.

Külön-külön határok csak a térben és időben vannak; ami tértelen, időtlen: bontatlan. A személyiség burkából kiemelkedő emberi lélek azonos az Istennel, mint a csönd a csönddel, hanem mint a zaj megszűnése a csönddel.

Az ember, mikor zártságból megszabadul, háromféleképpen látja az Istent: mint"van"-on túli, vonatkozás-nélküli lényeget; mint a mindenséget beburkoló és telesugárzó szerelmet: s mint a véges személyiség leomlása után felragyogó végtelen lelket.

Az Istenbe-olvadó ember számára nincs többé kívánatos és nemkívánatos, nincs többé semmiféle fokozat; minden végtelenül és kívánság nélkül szeret. Számára minden ugyanegy: minden a Teljes-Változatlan, melyből a számtalan változó jelenség árad. Isten tartalmazza a mindenséget, s a felszabadult lélek Istenben tartalmazza a mindenséget.

wwwold.sztaki.hu

Jónás megtérése

Ninivéből ím hazatértem,
nem mondhatom,hogy sokat értem,
ám botladozva még megértem,
amit oly bölcsen rendeltél:

a Te türelmed véghetetlen,
csak az én szívem oly kegyetlen,
ezért hittem hát rendületlen,
hogy e világ most véget ér

s hamujából életre ébred,
-ha majd művedet így bevégzed-
meggyalázott választott néped,
és diadalunk lesz a bér,

mely gyötrelmeink koronázza-
ebben reméltünk ázva-fázva,
ködöt lihegve,citerázva,
sosem lankadva, hasztalan.

De nem hangzott le égi szózat,
hiába vártunk fentről jókat,
hullámtól hányott kis hajónkat
tenger nyeli el parttalan.

De legyen amint Te akartad,
ha panaszaink betakartad,
s mennyből alászállt, mint a harmat
szent szívedből az irgalom-

Békét hagyok már Ninivének,
ajkamon zendül lelkes ének
világgá űzött Góg népének
s Magóg földjén ki éldegél.

Hirdetem hírét új tavasznak,
ha majd rügyei felfakadnak
az elátkozott szittya fajnak,
mely már se nem hisz, sem remél.

Szittya földön ím leng a zászló,
erdőben füttyen víg madárszó,
világégésre ez a zárszó,
és boldog lesz a szittya nép,
és boldog lesz a szittya nép.

Endrey Antal

Melbourne, valamikor 1983 táján

Új vízözön

Ess csak! Ess, eső!
Te rólunk mindent lepergető.
Hullj csak jó erősen!
Ázzon a néped e kegyetlen esőben!
Nézd a múltat!
Mit tettünk mostanáig?
Mit érdemlünk?
Bűnhődni mindhalálig!
Ilyenek vagyunk
Mi: magyarok
Múltunk szebb jövőnkben
Örökké kavarog.
Milyen példa
Ez unokáinknak?
Méltó vagy még
Imát mondani apáinknak?
Emelt fővel mersz még
Lépni sírjaik elé?
Minden, mit rád hagyott
Még most is szívemben él.
Miért nem tudtuk
Őseink múltját folytatni?
Miért kellett mindent-
Mindent elrontani?
Ess már, eső! Hadd ázzanak bűneink!
Legalább most legyenek ránk
büszkék elődeink.
Ess csak! Ha kell , ez végzetekig
áztatjuk magunk
Hogy a büntetést bűneinkért
örök életre megkapjuk.

Fenyvesi Lilla

AZ ERDÉLYI FŐNIX

1680 őszén az amsterdami Bloemgrachtén idegen református teológus kopogtatott be Blaeu Jánoshoz, a legnagyobb hollandiai nyomda vezetőjéhez. Elmondta, hogy Misztótfalusi Kis Miklósnak hívják, erdélyi magyar, eddig a fogarasi elemi fiúiskola *rector*a volt, s most azért jött Hollandiába, mert egyháza újra ki akarja adni és Hollandiában akarja nyomatni a biblia magyar fordítását, melynek eddigi kiadásai annyira elfogytak, hogy már sehol sem lehetett belőlük példányt szerezni. Egyháza őt bízta meg az új kiadás sajtó alá rendezésével, ő pedig, hogy feladatának minél jobban megfelelhessen, meg akarja tanulni a nyomdászatot. Kéri, fogadja fel Blaeu tanítványnak.

A neves holland nyomdász csodálkozva kérdezte: hát Magyarországnak és Erdélynek nincsenek tipográfiái, melyek a bibliát kibocsáthatnák?

- Vannak - felelte Kis, kinek élete végén írt visszaemlékezéseiben visszarezdül a két férfi első párbeszéde. - Nyomdászatunk talán régibb a hollandiainál is, mert már Mátyás király idejében virágzott. (Akkor úgy tudták, hogy az ország egyetemi városában, Pozsonyban.) Protestáns tipográfiáink is vannak bőven, maga a református egyház is tart fenn egyet Kolozsvárt. Működnek továbbá jeles magánnyomdák, s eddig ilyenek adták ki az eddig legterjedelmesebb magyar nyelvű nyomtatványt, a teljes bibliafordítást, először Vizsolyban szegény vándornyomdásznál, majd Váradon, az ország leggazdagabb mesterénél, kinek ott két palotája is volt. A következő kiadást azonban mégsem ajánlatos az otthoniakra bízni. A hazai papír durva, hamar elkoptatja az apró betűt, s emiatt nyomdászaink kénytelenek a bibliát nagyobbfokú betűvel szedetni, s túl magas, vastag és nehéz köteteket csinálnak belőle, mint a középkorban és Luther idején. Ez ma már nem divat. Külföldön új könyvalak terjedt el, s különösen Hollandiában tudnak csodálatosan vékony papíron tűgombnyi betűkkel közkedvelt zsebkiadásokat nyomatni. Emiatt az egyház a további kiadásokat már itt rendelte meg, az utolsót éppen Amsterdamban, Jansoniusnál, 1645-ben. Csakhogy ebből ébredtünk rá, mily nehéz magyar szöveget idegenben előállíttatni. Magyarul tudó szedő és korrektor kell hozzá, s aki a kiadás gondozását vállalja, annak tisztában kell lennie a nyomdászat minden csínjával-bínjával.

Blaeu rázta a fejét. A nyomdászat sokkal bonyolultabb mesterség, semhogy csak mellékfoglalkozásként lehessen űzni. Nyomdász is alig akad, aki minden ágában otthonos volna. Az egyik betűt metsz, a másik matricákat készít, a harmadik a betűpéldányokat önti, ismét más szedi a szöveget, más végzi a nyomtatást, azután itt van még a korrektúra, a fűzés, az anyagbeszerzés, az üzem kereskedelmi vezetése és így tovább. Nagy szervezet ez, nem lehet csak úgy futtában megtanulni.

Körülvezette a műhelyben. Végigjárták az impozáns épületet, megnézték a világhírű térképnyomdát, a betűöntödét, a szedőtermet, a sajtókat, melyeket Blaeu - Gutenberg óta első ízben - saját találmánnyal tökéletesített, s megfigyelték munka közben a több, mint félszáz szakmunkást.

Misztótfalusi belátta, Blaeunak igaza van. A nyomdai foglalkozás egész embert kíván. Megfogadja tanácsát, a betűkészítés művészetét fogja mindenekelőtt megtanulni. Megállapodnak a Blaeunak fizetendő tandíjban: félévre 200 tallérban. Lakásról, élelemről, sőt a szükséges szerszámokról Misztótfalusinak magának kell gondoskodnia.

Vállalja a szűkös életet. Háromévi fogarasi rektorsága idején a jövedelméből fukar takarékossággal külföldi útjára 350 tallérnyi tartalékot gyűjtött, s ezenkívül szerény ösztöndíjjal is rendelkezett. De mindez kevés. "Sokszor úgy kiadtam a pénzemet a könyvnyomtatónak - vallja -, hogy kenyérvételre is egy poltrám sem maradt. Néha egy hónapig is bizony bort nem ittam."

1681. január 15-én azt írja barátjának, Pápai Páriznak, hogy a betűmetszést azért tanulja, mert a biblia nyomtatásához szükséges betűbélyegzőket és matricákat majdan a maga munkájával kell előteremtenie. Ilyenek megvásárlására elég pénze sohasem lesz, hiszen Blaeunak csupán a matricái kerültek 6000 tallérba.

Egy év sem telt el, s Misztótfalusi már azzal büszkélkedik, hogy százezer latin és héber betűt öntött, sőt Blaeu vele javíttatja a saját matricáit. Hollandust semmi pénzen nem tanított volna mindezekre, nehogy utóbb elvegye a kenyerét, de Misztótfalusi idegen, vissza fog térni hazájába, s ott majd öregbíti mestere hírét.

Három év múlva Misztótfalusi annyira haladt, hogy nekifoghatott a kiadás előkészületeinek. Latba vetette hozzá tudományát, filológiai és teológiai képzettségét. Gondosan megvizsgálta a szöveget, összehasonlította az eredetivel s holland meg német fordításaival, egybevetette az eddigi magyar kiadásokat, és megállapította, hogy az utóbbiakban bizony sok a hiba. Károli Gáspár túl volt a 60. éven, mikor a bibliát fordította, nyomdásza, Mantskovit Bálint pedig nem tudott jól magyarul. A későbbi kiadásokat ugyan nagyjában megtisztították eredeti sajtóhibáiktól, de Károli szövegéhez senki sem mert nyúlni. Misztótfalusi volt az első, aki a különféle nyelvű bibliakiadások összehasonlítása során észrevette, hogy Károli fordításában sok szó, sőt több szakasz kimaradt, hogy helyenként hibás a fordítás és következetlen a helyesírás.

Erdélyben hullámzott a felháborodás, mikor meghallották, hogy Misztótfalusi nem átallja a bibliát javítani. Teleki kancellár a hír hallatára azt mondta, "méltó volna annak a tengerbe vettetni". Az egyházi körökben Misztótfalusit elejtették. A biblia szövegén bármily csekély mértékben változtatni annyi, mint a szentírást meghamisítani. A biblia kiadása nem magánügy. Tofeus püspök megbízta Kolosvári István gyulafehérvári tanárt, aki éppen követségbe készült Berlinbe, ejtse útba Hollandiát, s ott keressen más kiadót a biblia számára.

Misztótfalusi makacs ember. Az akadályok csak siettetik elhatározását. Ha otthon nem veszik komolyan a kiadás gondolatát, ő komolyan veszi. 1683 őszén eltökéli magát a biblia saját költségen és haladék nélkül való kinyomtatására. "Országostól régen mozgatták, hogy a magyar bibliát ki kellene nyomtattatni... Hozzáfogok én, szegény legény lévén, és megmutatom, hogy egy szegény legénynek szives devóciója többet teszen, mint egy országnak immel-ámmal való igyekezeti."

*

Betűmetsző mestersége gyarapodó jövedelméből kis nyomdát bérelt. Magyarul tudó szedőket fogadott fel, s 4-5 hónapi betűöntés után bőséges készlettel nekifogott a nyomtatásnak, melynek idejét közel két esztendőre számította.

Ha az ősi magyar "csak-azért-is" hajtóereje nem is lohadt benne, nem volt engesztelhetetlen lélek, s igyekezett az otthon támadt ingerültséget csillapítani. A már meglehetősen előrehaladt szedés-nyomás közben 1684 augusztusában hosszú levelet írt Telekinek és Tofeusnak. Kéri, ne haragudjanak, hogy a nyomtatás megkezdéséről már előbb nem értesítette őket, de a Bécset ostromló török had elzárta az Erdély felé vezető utakat, nem volt, ki levelét hazavigye. Bevallja, hogy az eddigi kiadások szövegét bizony javította. De hát száz éve immár, hogy Károli a bibliát fordította, s a száz év óta a bibliatudomány mégiscsak haladt valamit, száz év előtti kifejezések ma már nem ugyanazt jelentik, mint akkor.

Levelében kifejti nyomdászi programját is. "Én azt akarnám, hogy a mi nemzetünk nem maradna abban a nagy írástudatlanságban, melyben eddig, hanem a magyar scholák vigeálnának. Hogy mind gyermekek, asszoni állatok, városiak, falusi parasztok etc. olvasni tudnának." Az analfabetizmus, népének lelki rákfenéje ellen küzd. Utóbbi főoka Erdélyben "a könyvek szűk és drága-volta". Az olvasást a szegény ember a bibliából tanulja meg. Csak olcsó legyen, hogy megvehessék. Sokat kell nyomatni belőle, hogy egy-egy példányra kevesebb költség essék.

1685 pünkösdjére megjelent a kiadás, szép barokk címlapján baltól Magyarország, jobbról Erdély címerével.

Szövegét apró gyöngyszemű Elzevir-típusokkal nyomatta, a teljes biblia zsebformátumba csak ilyen sűrű betűkkel fért.

A 3500 példányt dúsan aranyozott bőrbe köttette, - "néha dolgozott az én számomra 20 ember, az az négy compactor minden cselédivel, s minden héten legalább 100 forintot kellett nekik fizetni". Az első bekötött példányt megküldte Telekinek.

Misztótfalusi Kis Miklós Aranyos bibliája

Utána nyomban hozzáfogott az Újtestamentum és egy szinte liliputi kötetkében a Szenczi Molnár-féle zsoltárfordítás kiadásához. Mindkettő 4200-4200 példányban 1686 folyamán jelent meg.

A három kiadvány betűkészlete, papírja, kötése, a nyomdabérlet és a munkabér rengeteg pénzt emésztett. Misztótfalusi a maga keze munkájával teremtette elő a szükséges összegeket. Míg nappal a biblia nyomtatásával foglalkozott, éjjel mások számára betűket metszett. Betűmintalapokat küldözgetett szét mindenfelé, s Hollandiából meg Angliából, hova üzleti ügyben személyesen is elutazott, Németországból, Lengyelországból és Svédországból áramlottak hozzá a megrendelések. Blaeu megbánta, hogy tanította. Ezért utasította el később a tanoncnak jelentkező másik magyart, Töltési Istvánt.

A megrendelések közt egzotikumok is akadtak. Örmény meg grúz típusokat kértek Misztótfalusitól. "Az Örmény nemzetség engemet keresett meg és hozzám folyamodott betükészittetésbeli bóldogittatásának okáért."

Örmény betűinek sikerére Artsil, a grúziai Imereth volt királya, ki akarván nyomatni a saját költeményeit, Moszkvából, Sparwenfeld svéd diplomata és az amsterdami polgármester közvetítésével, nála rendeli meg az első grúz nyomdabetűket.

Mindjárt utána egy másik fejedelmi megrendelő jelentkezett. III. Cosimo toscanai nagyherceg, aki a firenzei állami nyomda újjáalakításakor Amsterdamban Misztótfalusival készítteti a betűfelszerelést. "Csak azt is nagy glóriának tarthatná a magyar nemzet - örvendez Misztótfalusi -, hogy mi, akik annak előtte Itáliából vettük a betüket, most azt megértük, hogy ők szorultanak mi reánk." Amikor pedig Cosimo dicséretei nyomán II. Ince pápa a vatikáni nyomda részére öntet vele betűket, arra büszke, hogy a katolicizmus főnyomdája az erdélyi reformátushoz fordul.

Mindebből igen tekintélyes jövedelme volt. Cosimo egymaga 11 000 forintot fizetett munkájáért. "Néha targoncával tolták a pénzt szállásomra."

Otthon is megnőtt a tekintélye. Teleki a fogarasi országgyűlésen mutogatta a követeknek a *Kis Soltár*t: haza kellene ám hozatni ezt az embert; de arra pénz kell. S rögvest megkezdte a gyűjtést, feljegyezvén, ki mennyit ígér. Kétszáz aranyat szedett így össze Misztótfalusi útiköltségére.

Misztótfalusi mosolygott, amikor az összeget átnyújtották neki. "Pénzem van elég - mondta -, s nem szeretem magamat elkötelezni." De miután a hazát a visszautasítással nem akarta megbántani, megtoldotta ugyanannyival, s alapítványt létesített a Hollandiában tanuló magyarok támogatására és hazautazásuk költségeinek fedezésére.

Tízévi amsterdami tartózkodás után roppant poggyásszal hazaindult. Benne volt három kiadványának együttesen mintegy 12 000 példánya, tekintélyes magánkönyvtárának java - a Blaeu-féle 11 fólió-kötetes atlasz egymaga több ládát töltött meg -, a betűöntéshez és metszéshez szükséges szerszámok s matricáinak egy része, melyek értékét 1200 tallérra becsülte. Csak a betűkészletét nem csomagolta be. Túlságos nagy teher, otthon majd újra megönti a matricákból. Inkább eladta mint fémmatériát.

Szerencsére nem olvasztották be. A világhírű típusokat a külföldi nyomdászattörténet "Janson-betűk"-nek nevezte, mert a hollandus Anton Janson betűkereskedő Misztótfalusi hazautazása után magához váltotta őket az öntödéből, s az ő XVII. századvégi hagyatékából származtak az utókorra. Először a lipcsei Ehrhardt-betűöntöde szerezte meg őket. Utána vagy 200 évig vándorolgattak, s muzeális értékekké léptek elő. 1919-ben Wilhelm Drugulintól megvásárolta őket mai tulajdonosuk, a frankfurti D. Stempel betűöntőcég. Az 1680-as években kelt levelezés Misztótfalusi és megrendelői, továbbá más országbeli nyomdák és amsterdami betűkereskedők közt, kétségtelen bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy metszőjük Misztótfalusi volt. Szerepelnek oxfordi és amsterdami betűmintakönyvekben, valamint firenzei nyomtatványokban. Alkotójuk saját betűmintalapja a második világháborúban elpusztult, s csupán fényképmásolaton maradt fenn az Országos Széchényi Könyvtárban. Misztótfalusi vállalkozó kedvét tanúsítja a gróf J. G. Sparwenfeld svédországi megrendelése tárgyában váltott levelezés, melyben Kis hajlandónak mutatkozik nemcsak latin, germán, héber, görög, szír, grúz, kopt, örmény betűk, hanem kínai típusok metszésére is.

Egész karaván telt ki poggyászából, - hacsak nem tengeren tette meg az utat Danzigig s onnan tovább a Visztulán. (Lassú út, - közben ráért lerándulni Lipcsébe.) Az első ízelítőt arról a szellemről, mellyel ezután meg kell birkóznia, Lengyelországban kapta. Hiába biztosította egy levélbeli megállapodása Frankel Márkkal - betűszállítmánya ellenértékeként - a Lengyelországon való hazautazást, egy vámjogokkal felruházott lengyel gróf átvizsgáltatta poggyászát, s miután ennek jegyzékében azt a magyar kifejezést találta: "aranyos biblia", s ezt az eretnekeket üldöző főúr "arianus biblia"-nak értelmezte, lefoglaltatta az összes könyvládákat. Misztótfalusi hiába magyarázkodott, hiába fordult más hatóságokhoz, hiába utazott segítségért Kassára, honnan kieszközölte Apafi fejedelem tiltakozását a lengyel királynál, ki a lefoglalás feloldását valóban el is rendelte, mindez nem használt semmit. A nagyúr kijelentette, hogy a könyveket csak a pápa őszentségének utasítására adná vissza. Szerencsére mégis akadt nagyobb tekintély a királyoknál. Rablóbanda tört a gróf birtokaira, kifosztott kolostorokat és kastélyokat, s mikor az a hír járta, hogy a rablók magyarok, kik Misztótfalusi megsarcolásáért akarnak bosszút állni, a főúr végre kiadatta a ládákat. De egy vagy kettő, Misztótfalusi magánkönyvtárának egyes, még soká megsiratott köteteivel, végképp elkallódott.

Idehaza aztán a tetterős, pontosan számító mesterről kiderült, hogy gyermeteglelkű ábrándozó. Útközben a kassai és debreceni vásáron páratlanul olcsó áron kínált kiadványainak alig akadt vevője. Kolozsvárt a püspök, az egyháztanács tagjai, a tanárok és régi barátai lebeszélték róla, hogy magánnyomdát állítson. Rávették, hogy vegye át az egyház és a város egyesítendő tipográfiáját. Vállalta.

Nyomdászatunk XVII. századi legszebb műhelyét rendezte be. Nyolc év folyamán mintegy száz könyvet nyomtatott, lélegzetelállítóan szépeket, de a kiadványai rosszul keltek, s erkölcsi sikerek helyett is többnyire ócsárlást aratott. Azt vallotta, "jó typographus csak jó ortographus lehet". S küzdve az idegenszerű írásmódok ellen, melyeket magyar szavakban megfelelő hangértékű magyar betűkkel pótolt (például a *ch*-t *k*-val, a *ph*-t *f*-el, a *c*-t *k*-val stb.). javította a kolozsvári tanárok és hittudósok könyveinek helyesírását. Megharagudtak érte, s legyintettek azon állításán, hogy a következetlen helyesírás aláássa a közműveltséget, vagy hogy a helyesírás fölötti őrködés hazafias kötelesség.

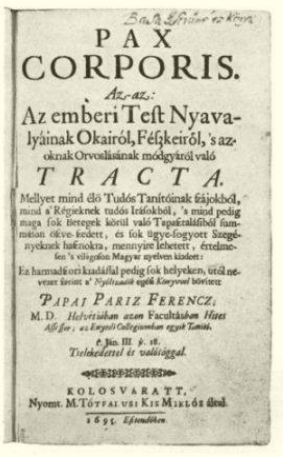
PAX CORPORIS.
Az-az:
Az emberi Test Nyavalyáinak Okairól, Fészkeiről, 's azoknak Orvoslásinak módgyáról való
TRACTA.
Mellyet mind élö Tudós Tanítóinak szájokból, mind a' Régieknek tudós Iráskokból, 's mind pedig maga sok Betegek körül való Tapasztalásiból sammotott öszve-szedett, és sok ügyes-fogyott Szegényeknek hasznokra, mennyire lehetett, értelmesen 's világosan Magyar nyelven kiadott:
Ez harmadszori kiadásával pedig sok helyeken, ütöl nevezet szerint a' Nyilttanuló egyik Könyvével böviteztt
PÁPAI PARIZ FERENCZ,
M. D. Helybeli Helyben azon Facultásban Hites Alsó-fiu; és Enyedi Collegiumban egyik Tanitó.
2. Jin. III. 9. 18.
Tselekedettel és valósággal.
KOLOSVÁRATT,
Nyomt. M. TÓTFALUSI KIS MIKLÓS által.
1694. Esztendőben.

Pápai Páriz Ferenc Pax Corporisának címlapja Misztótfalusi Kis Miklós kiadásában

Ellenséges hangulat sűrűsödött körülötte. A város vezetősége nem tartotta meg ígéretét, hogy a segédeit felmentik a közteherviselés alól. Kérlelhetetlenül behajtották rajtuk az adót, osztrák katonákat szállásoltak be hozzájuk. Felszólalásaira azt a választ kapta, itt nem vagyunk Hollandiában. S ráeszmélt, nem lehet az örökös háborúkban elszegényedett hazában ugyanazokat a szociális elveket követni, melyeket tíz éven át az akkori leggazdagabb és legnyugodtabb országban tapasztalt. Mégis, Don Quijote módjára folytatta a hadakozást a feudális hatalmasságok és a bürokrácia szélmalmai ellen.

Amikor a nyomdát átvette, megígérték neki, a végzett teológusnak, hogy a papoknak járó elbánásban lesz része. De aztán a templomban a vargák közé ültették. Irult-pirult. Apró tűszúrásokat kapott a társadalmi életben is. Hiába nemes származású asszony a felesége, a papnék szóvá tették, hogy iparos neje létére tafotaruhában és muntliban mutatkozik.

Elkeseredett. Fel akart hagyni a nyomdászattal, szét akarta rombolni műhelyét, s világgá menni, vissza Amsterdamba. Búcsúlevelét is megírta, töredéke ma is megvan. De aztán családjára gondolt, s hogy könnyítsen magán, megírta *Maga személyének, életének és különös tselekdeteinek Mentsége*t, ezt a háborgó könyvet, telve a sértegetések és csalódások miatt érzett fájdalmával, kavargó érvekkel, kínos kitörésekkel, de minden keserűsége mellett is megható szeretettel nemzete és hazája iránt.

M. TÓTFALUSI K. MIKLOSNAK maga személyének, életének, és különös tselekdeteinek
MENTSÉGE.
Mellyet az Inégyek ellen, kik a' közönséges Jónak ezaránt meggátolói, irni kénszeritettett.
KOLOSVÁRATT.
1698. Esztendőben.
ELŐLJÁRÓ BESZÉD.

Misztótfalusi Kis Miklós Mentségének címlapja

A Mentség páratlan vihart okozott. Felháborodtak panaszán, hogy kiadványai, melyekkel a parasztokat olvasásra akarta nevelni, nyakán maradtak. Meg hogy piszkosnak érzi a gyenge minőségű honi anyagokat, a silány papírt, a puha betűfémet. Hiába akart maga papírmalmot állítani, terve a hatóságok bürokráciáján megfeneklett. S hogy nem tud szabadon lélegzeni, mert nálunk csak az boldogul s csak azt nem dorongolják le, akinek befolyásos jóakarója tolja a szekerét.

Az egyházi tanács elé idézik, nyilvános bűnbánatra ítélik, műve összes példányait meg kell semmisítenie, állításait írásban vissza kell vonnia, s a visszavonást saját költségén ki kell nyomtatnia ingyenes osztogatás céljából. S vissza kell adnia az egyház nyomdáját is.

A büszke ember összeroppan. Már minden mindegy, a játéknak vége, megadja magát. A Mentséget visszavonja és megsemmisíti, a *Retractió*t utolsó nyomtatványát, megírja. (De a sors elégtételt ad: a megsemmisített Mentségből mégis fennmarad két példány, a szabadon terjesztett Retractióból viszont egyetlenegy sem.)

Ez izgalmak után szélhűdés éri. Egy ideig élő halott, majd 1702. március 20-án, 52 éves korában meghal.

Szellemi öröksége azonban diadalt arat. A magyar nyomdák az ő helyesírási elveit valósították meg; a latin betűket ő hangolta össze a magyar kiejtéssel. A nyomdászattörténet a legnagyobb betűművészek közé sorolja. Alakja, emlékezete tovább él, barátja, Pápai Páriz döcögős hősköltemény írt róla, Dézsi Lajos mintaszerű életrajzban megelevenítette, sőt újabban ismételten regényhőst is csináltak belőle, - "betűmestert a máglyán". Bod Péter 1767-ben Erdély Főnixének nevezte, aki elégett saját lelke tüzében, de hamvából mint példakép újraéledt és tovább él.

Haller János Hármas históriájának címlapja Misztótfalusi Kis Miklós 1695. évi kiadásában

Fitz József

A három testőr írója nem Alexandre Dumas

Alexandre Dumas a legolvasottabb francia író, kicsik és nagyok kedvence, de Athos, Porthos, Aramis és D'Artagnan története nem az ő fejéből pattant ki, ő kidolgozta és nevét, ismertségét adta az így híressé vált regényekhez - erről számolt be egy irodalomtörténész.

Calude Schopp, aki negyven éven keresztül tanulmányozta Dumas munkásságát, talált egy ismeretlen regényt, amely alapján meglepő következtetésre jutott: **az Alexandre Dumas neve alatt megismert regényeket nem ő, hanem August Jules Maquet találta ki.** A kortárs regény és drámaíró nem volt elég ismert név, így a kiadók sorozatosan elutasították, ekkor fordult Dumas-hoz, aki adóssággal küzdött, szüksége volt a sikerre.

A két szerző közös munkájában készült a Három testőr és a Monte Christo grófja, Maquetét volt az ötlet és Dumas feladata volt a részletes kidolgozás, ő végezte a munka oroszlánrészét. "*Maquet-ben nem volt meg Dumas zsenialitása*" - mondta Schopp a sajátos munkakapcsolatról. **Dumas egyébként nyilvánosan is vállalta társszerzőjét és jól megfizette,** de az övé volt a dicsfény és a hivatalos szerzői jog. Egyedül Maquet sírfeliratán szerepelnek azok a regénycímek, amelyek megírásában közreműködött.

.:. Csinszka arcai - Boncza Berta élete másként .:.

*Nagy költők szerették, egy festő felesége és múzsája volt, személye versekből és képekről köszön vissza, mégis csak az irodalomtankönyv lapjairól ismerős Csinszka neve. A különleges asszony életéről tart előadást Rockenbauer Zoltán művészettörténész, A halandó múzsa című monográfia szerzője*2010-ben Pécs Európa kulturális fővárosa, így bővelkedik programokban, de a nagyszabású rendezvények mellett **lehet igazi különlegességeket is találni,** amiért szintén érdemes Pécset venni célba. **Ezek közé tartozik a Csinszka arcai, egy előadás és könyvbemutató egyben**, amelynek keretein belül **Rockenbauer Zoltán beszél A halandó múzsa című könyvéről, vagyis Ady és a nemzet Csinszkájának életéről** szórakoztató és közérthető módon.

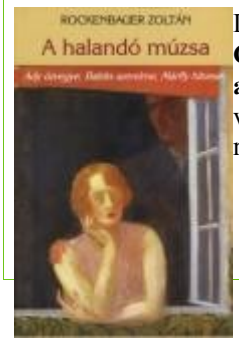

De miért is ne lenne szórakoztató, egy olyan különleges nő élete, mint Csinszka?
Csinszka, polgári nevén Boncza Berta maga is költőnő volt, mégis leginkább Ady kedveseként vonult be a köztudatba, az életét is ebből a megvilágításból ismerik a legtöbben, pedig ennél különlegesebb asszony volt. Legnagyobb álma ifjú kora óta az volt, hogy híres költő szerelme, felesége, múzsája legyen, ezért kezdett rajongói leveleket, sőt verseket írni Adynak, így kezdődött a kapcsolatunk.

De Rockenbauer Zoltán nem az Adyval töltött időszakot vizsgálta meg, mellyel már sokat foglalkozott az irodalomtörténet, hanem ahogy fogalmazott: "*Ez a történet temetéstől temetésig tart: Ady ravatalától Csinszka koporsójáig*".Boncza Berta huszonnégy évesen lett a nemzet legnagyobb költőjének özvegye, mégsem e szerint élt. **Egy éves kapcsolata Babits Mihállyal viharos véget ért, hogy aztán Csinszka megismerkedhessen Márffy Ödön festőművésszel.**

Rockenbauer Zoltán figyelmét is így keltette fel, a kevéssé ismert festő képein tűnt fel a nő, a feleség, akit eddig csak Ady szerelmeként emlegettek. **Csinszka tizennégy évig élt Márffy Ödönnel,** segítette karrierjét egészen az 1934-ben bekövetkezett haláig.

Ennek **a különleges vonzerejű, kissé félre ismert asszonynak a portréjával ismerkedhet meg a látogató a vetítéssel kiegészített Csinszka arcai előadáson február 5-én a Művészetek és Irodalom házában 18 órától.** Rockenbauer Zoltán nem csak a szikár kordokumentumokkal, hanem anekdotákkal és vetítéssel színesítve próbálja elmesélni milyen volt valójában Csinszka, ebben beszélgetőpartnere Juhász Előd.

***

Rockenbauer Zoltán: Csinszka arcai .napvilag.net/irodalom

A hazajáró asszony

Édesanyám mesélte, aki Dunaszegen született, hogy egyszer régen meghalt egy fiatalasszony a faluban. Pici csecsemője volt. Eleinte a kisbaba sokat sírt az anyja után. Egyik éjjel azt vették észre, hogy a csecsemő hangosan cuppogott, mint aki szopik. Ez minden éjszaka megismétlődött.
A halott asszony hazajárt megszoptatni a gyermekét. Ilyenkor erősen suhogtak a pelenkák kint az udvaron.
(Fónad Istvánné, 2000.)

Mitől féltek a csendőrök?

Az én öregapám csendőr volt. Éjszakánként járta a falut, vigyázott a rendre. Egyszer a barátjával együtt ahogy elmentek a temető előtt, hangokat hallottak:
- Jaj, Istenem, jaj, Istenem!
Nagyon megijedtek. Azt hitték, hogy egy halott feltámadt. El akartak szaladni, de aztán megemberelték magukat. Tanakodni kezdtek, mitévők legyenek. Azt mondta öregapám:
- Én biz' bemegyek, Józsi! Mer' ha nem megyek be, én akkor örökké félni fogok a temetőtől.
Hát, amint bementek, látták, hogy egy részeg ember az előző nap kiásott sírban fekszik, mert beleesett. Ekkor öregapámék akkorát nevettek, hogy még a hasuk is megfájdult bele.
(Nagy Antal 72 éves gyűjtötte: Zokob Eszter, 1992.) *dunaszeg.hu*

A Magyar Irodalmi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

Irodalommal egy szebb

és jobb

magyar jövőért !

E-mail: miklos.fenyvesi@fibermail.hu

A Magyar Irodalmi Hírlevelet terjeszti a Kárpáti Harsona:

http://www.karpatiharsona.info